

УДК 332.3:631.1.11

**ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО
ЗЕМЕЛЬНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

**О.Ю. Єрмаков, доктор економічних наук, професор
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
О.О. Шевелюк, завідувач лабораторії
Відокремлений підрозділ НУБіП України
«Ірпінський економічний коледж»**

Досліджено теоретичні, методичні і практичні аспекти формування та ефективного використання земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Опрацьовано пропозиції щодо оптимізації землекористування аграрних виробників з метою підвищення прибутковості їх виробничо-господарської діяльності.

Ефективність, земельні ресурси, потенціал, сільськогосподарські підприємства, організаційно-економічний механізм, оптимізація землекористування.

Постановка проблеми. Земельна реформа, яка здійснюється й донині в Україні, висвітлила значну кількість проблем, пов'язаних із використанням земельно-ресурсного потенціалу аграрними виробниками. Формування ефективного земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств є на сучасному етапі господарювання однією із найбільш важливих проблем аграрної економіки нашої держави. Це зумовлено тим, що переважна більшість вітчизняних аграрних формувань використовує орендовані сільськогосподарські угіддя, продуктивність яких визначає кінцеві результати виробничої та економічної діяльності господарюючих суб'єктів.

Українськими вченими опубліковано ряд теоретичних, методологічних та практичних розробок щодо вирішення цієї проблеми. Проте нестабільність ринкової ситуації в національному господарському комплексі країни і потреба якнайшвидшого подолання наслідків економічної кризи вимагають обґрунтування системи організаційно-економічних заходів щодо формування ефективного земельно-ресурсного потенціалу сільських товаровиробників і створення належних умов для забезпечення раціонального його використання.

Вагомий внесок у вивчення теоретико-прикладних аспектів формування, використання та оцінки земельно-ресурсного потенціалу зробили такі відомі вітчизняні вчені, як: В. Андрійчук [1], Д. Добряк[2, 3, 5], Л. Новаковський [3], Б. Пасхавер [4], В. Трегобчук [5] та ін. Разом з тим, з наукової і практичної точок зору, залишаються недостатньо дослідженими питання формування ефективного земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств з врахуванням оптимального поєднання його складових в системі раціонального землекористування.

Метою дослідження є опрацювання пропозицій щодо формування і використання земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств, що сприятиме підвищенню ефективності виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. Земельні ресурси є першоосновою природно-ресурсного потенціалу, а їх раціональне використання є квінтенсенцією прибуткового господарювання сільськогосподарських підприємств. У Земельному кодексі України наголошується, що основними принципами організації раціонального використання земельних ресурсів є: принцип рівноправності усіх форм власності на землю; платність землекористування; цільове використання земель; раціональне, екологобезпечне використання та охорона земель.

Разом з тим на сучасному етапі господарювання в аграрному секторі загострилися проблеми організаційно-економічного плану, пов'язані з погіршенням стану земельних ресурсів сільськогосподарського призначення внаслідок: неотримання системи землеробства і технологічних процесів вирощування сільськогосподарських культур; різкого скорочення застосування органічних і мінеральних добрив; призупинення робіт по осушенню, зрошуванню землі, реконструкції діючих меліоративних систем, вапнуванню і гіпсуванню ґрунтів тощо. Це й зумовлює необхідність наукового і практичного обґрунтування формування ефективного земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

На основі опрацювання наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених щодо понять «потенціал», «земельний потенціал», «виробничий потенціал», «ресурсний потенціал» та організаційно-економічних засад ринкового господарювання можна стверджувати, що ефективний земельно-ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств являє собою сукупність організаційно-економічних можливостей та природних умов щодо формування та використання земельних ресурсів (власних та орендованих) певним підприємством для досягнення такого рівня виробництва

сільськогосподарської продукції, що забезпечить максимум прибутку в конкретних умовах господарювання.

Досліджено, що формування ефективного земельного-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств може бути забезпечене тільки в тому випадку, коли в господарській практиці мають місце: по-перше, широкомасштабне застосування прогресивних, високопродуктивних та екологічнобезпечних технологій; по-друге, розширене відтворення й оновлення всіх складових елементів земельно-ресурсного потенціалу агропромислового виробництва; по-третє, раціональне використання та охорона природних ресурсів сільськогосподарського призначення. Це забезпечується дією низки факторів, які нами згруповано у вигляді певної системи (рис. 1).

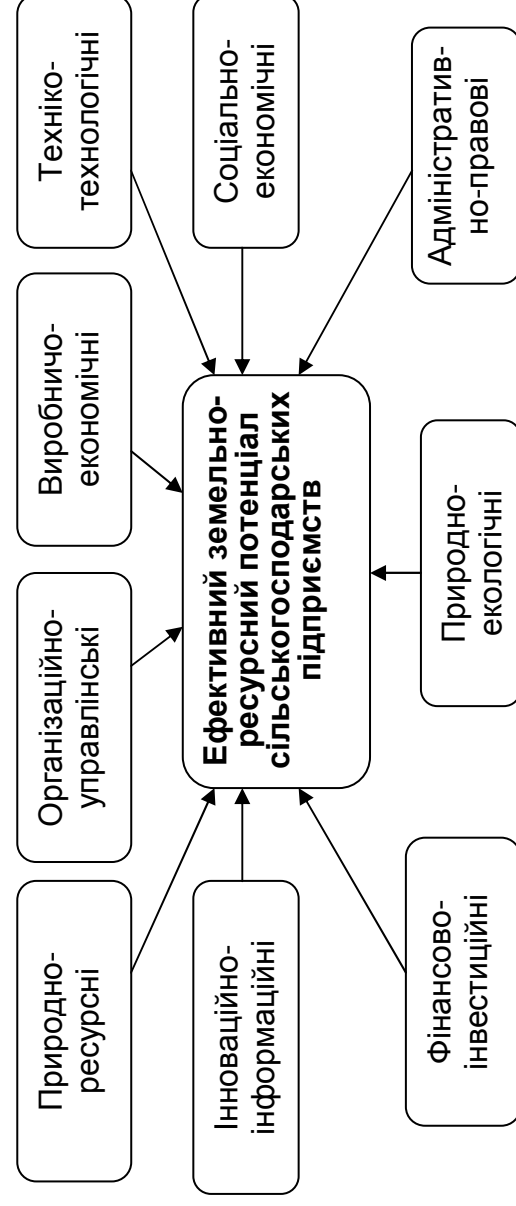

Рис. 1. Система факторів формування ефективного земельного-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств

Джерело: розроблено автором

Формування ефективного земельного-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств повинно здійснюватися з урахуванням необхідності забезпечення його високої віддачі. Останнє визначається не лише рівнем і структурою земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських товаровиробників, а й умовами використання.

У процесі аграрної реформи в Україні в цілому і окремих регіонах зокрема відбулися істотні зміни у розподілі земель сільськогосподарського призначення по основних власниках та землекористувачах. Так, наприклад, земельний фонд Житомирської області станом на 1 січня 2012 року становив 2982,7 тис. га, в тому числі: сільськогосподарські угіддя – 1514,7 тис. га (50,8%), рілля – 1098,8 тис. га (36,8%), сіножаті 127,5 тис. га. (4.3%), пасовища 187,5 тис. га (6.3%).

Характеризуючи земельно-ресурсний потенціал регіону за категоріями землекористувачів і землевласників маємо зазначити, що найбільш чисельною їх категорією є особисті селянські господарства. Щодо таких

землекористувачів, як сільськогосподарські підприємства, то вони через механізми оренди користуються земельними ресурсами, що належать громадянам і формують таким чином свій земельно-ресурсний потенціал, який складає 32,7% сільськогосподарських угідь, 41,2% рілля і 12,8% пасовищ регіону.

Як відомо, паювання земель та основних засобів виробництва зумовили зменшення розмірів сільськогосподарських підприємств в усіх регіонах України, не стала виключенням у цьому плані і Житомирська область, що значно вплинуло на ефективність їх господарювання. Найбільшу питому вагу у структурі площі сільськогосподарських угідь тут займають господарства з площею від однієї до двох тисяч гектарів (21,3%). Потрібно відзначити, що в групі сільськогосподарських підприємств з площею понад 3 тис. га перебуває 31 господарство, в користуванні яких знаходиться 171,6 тис. га, що складає 36% до загальної площі сільськогосподарських угідь підприємств. Потрібно звернути увагу й на те, що для аграрної галузі цього регіону проблеми спеціалізації і концентрації виробництва та рослинницької і тваринницької продукції є надзвичайно важливими для підвищення його ефективності. Згідно проведеного аналізу в структурі сільськогосподарського виробництва регіону переважає рослинництво (53,5%), яке має зерново-картоплярський напрям у поліській частині Житомирщини і зерново-буряківничий – у її лісостеповій зоні. Серед рослинницьких галузей – це виробництво зернових та зернобобових культур. Другою за економічним значенням галуззю рослинництва в області є картоплярство. У контексті цього слід відзначити, що родючість ґрунтів більшості районів Житомирщини є досить низькою, про що свідчать показники грошової оцінки сільськогосподарських угідь (табл. 1).

У зв'язку з тим, що за діючою нині методикою грошова оцінка покладена в основу визначення розміру орендної плати за користування сільськогосподарськими угіддями, то низький її рівень не зацікавлює орендодавців-селян в наданні своїх земельних ресурсів сільськогосподарським підприємствам. У зв'язку з цим доречним є перехід на орендну плату залежно від нормативної вартості валової продукції рослинництва. Це дасть можливість, по-перше, підвищити ефективність використання земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств, оскільки спрямовує їх на зростання виходу валової продукції рослинництва; по-друге, збільшити розмір надходжень орендодавців від передачі в оренду своїх земельних паїв.

Тому важливим показником в системі економічної оцінки використання земельних ресурсів є валова продукція сільського господарства, вартість якої в цілому по Житомирській області у 2011 р. склала 7222,6 млн грн (у постійних цінах 2010р.). У сільськогосподарських підприємствах її вироблено на суму 2766,2 млн грн, що становить 40,0% до 1990 р., у господарствах населення – відповідно 4456,4 млн грн, і 106,5 відсотків.

Економічні особливості земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств зумовлені насамперед виключною роллю останнього у процесі формування кінцевих результатів господарювання. З

огляду на це досить важливим показником, що характеризує інтенсивність використання земельно-ресурсного потенціалу аграрних формувань є землевіддача, яка визначається шляхом співставлення валової продукції сільськогосподарства у постійних цінах до грошової оцінки сільськогосподарських угідь (табл. 2).

1. Грошова оцінка 1 га сільськогосподарських угідь за районами Житомирської області станом на 1 січня 2012 р.

№ п/п	Назва районів	Рілля	Багаторічні насадження	Сіножаті	Пасовища	С.-г. угіддя
1	Андрушівський	21370,94	14256,00	4461,44	3497,92	11663,68
2	Баранівський	10128,05	12789,12	6995,84	7392,00	6177,28
3	Бердичівський	20397,70	125458,24	3432,00	4224,00	13110,40
4	Брусилівський	12887,64	10032,00	4844,48	4857,60	710,20
5	Вол.-Волинський	5423,65	50027,84	10116,80	5147,84	4120,96
6	Емільчинський	5563,01	35904,00	7787,84	4488,00	4364,48
7	Житомирський	13306,27	75001,60	7801,60	4619,84	8849,28
8	Коростенський	4940,96	35104,96	8954,24	5809,92	4005,12
9	Коростишівський	12271,77	34742,40	5147,84	4460,80	6952,64
10	Лугинський	3708,67	111539,84	8448,00	6731,84	6777,60
11	Любарський	22767,31	13254,40	4616,00	4488,00	12116,80
12	Малинський	5099,42	15971,84	9504,00	6995,84	4185,60
13	Народицький	10106,13	23100,16	9240,00	5926,72	6081,28
14	Нов.-Волинський	15530,34	39132,80	5840,96	5702,40	8406,08
15	Овруцький	12980,35	53027,20	8051,84	6072,00	7533,12
16	Олевський	4749,35	114048,00	7787,84	4883,84	7953,92
17	Поліпнянський	21649,09	49711,36	3855,36	4091,84	12072,96
18	Радомишльський	9712,79	55019,84	9842,88	6991,04	6750,40
19	Романівський	11126,02	31745,92	5068,80	4752,00	6174,72
20	Ружинський	25162,78	17162,88	3844,80	3643,20	13141,76
21	Червоноармійський	6953,76	46595,84	5372,48	5016,00	4574,08
22	Черняхівський	9243,58	63772,48	9651,20	7384,00	6613,76
23	Чуднівський	21788,45	126850,56	3956,80	4012,80	12917,6
Разом по області		13731,64	63190,40	7194,24	5552,32	8111,36

Джерело: дані Головного управління статистики Житомирської області.

2. Динаміка використання земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств Житомирської області

Показник	2009			2010			2011		
	Площа	Валова продукція, млн грн	Вихід валової продукції з 1 га с.г. угідь, грн.	Вихід валової продукції на 1 працівника, тис. грн	Грошова оцінка 1 гас.г. угідь, грн	Землевіддача	Площа	Валова продукція, млн грн	Вихід валової продукції з 1 га с.г. угідь, грн.
Площа сільськогосподарських угідь, тис. га	1526,9	1517,1	1514,7	1526,9	1517,1	1514,7	1526,9	1517,1	1514,7
Валова продукція, млн грн	6340,3	6344,8	7222,6	6340,3	6344,8	7222,6	6340,3	6344,8	7222,6
Вихід валової продукції з 1 га с.г. угідь, грн.	4152,4	4182,2	4768,3	4152,4	4182,2	4768,3	4152,4	4182,2	4768,3
Вихід валової продукції на 1 працівника, тис. грн	110,2	116,3	179,6	110,2	116,3	179,6	110,2	116,3	179,6
Грошова оцінка 1 гас.г. угідь, грн	8106,2	8106,2	8111,4	8106,2	8106,2	8111,4	8106,2	8106,2	8111,4
Землевіддача	0,512	0,515	0,588	0,512	0,515	0,588	0,512	0,515	0,588

Джерело: дані Головного управління статистики Житомирської області.

Як позитивний результат використання земельно-ресурсного потенціалу в 2011 р. порівняно з 2009 р. при зменшенні площі сільськогосподарських угідь аграрних виробників регіону (на 12,2 тис. га) відбувся приріст вартості валової продукції сільськогосподарства на суму 882,3

млн грн. Це й обумовило зростання питомих показників, а саме: вихід валової продукції з 1 га сільськогосподарських угідь та одного працівника, зайнятого в сільськогосподарському виробництві. Проте показник землевіддачі при цьому не зазнав суттєвого зростання. Це дає всі підстави для висновку про необхідність опрацювання низки відповідних організаційно-економічних заходів з підвищення ефективності використання земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств досліджуваного регіону.

Виявлені в процесі дослідження дестабілізуючі чинники та наявні потенційні можливості зміцнення земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств зумовили необхідність розробки стратегічних напрямів підвищення ефективності його використання і створення належних умов для його зміцнення агровиробниками.

Розробку стратегічних напрямів зміцнення земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств доцільно проводити за окремими групами виробничих ресурсів: земельних, трудових, матеріально-технічних, інформаційних тощо. Інтегруючи ланкою у цій системі виступає інформаційна, яка дозволяє не лише проаналізувати матеріальні, товарні, фінансові потоки з метою пошуку обґрунтованих рішень у регулюванні виробничо-господарських і фінансових ситуацій агровиробників, але й забезпечити реалізацію управлінських впливів в землекористуванні сільськогосподарських підприємств.

Підхід до ефективного земельно-ресурсного потенціалу як складної системи економічних відносин дозволяє дійти висновку, що така система зможе ефективно функціонувати лише за умов, якщо всі її складові діятимуть з визначеною віддачею, забезпечуючи одержання бажаного результату суб'єктами господарювання, тобто сільськогосподарськими підприємствами.

Тенденції зміцнення земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств регіону в значній мірі визначаються регіональними пріоритетами, а саме конкурентними перевагами (наявністю та доступністю природних ресурсів, сприятливими кліматичними умовами, земельними ресурсами) та пріоритетами економічного розвитку, визначеними на галузевому та загальнодержавному рівні.

Зміцнення земельно-ресурсного потенціалу наблизить агровиробників до досягнення мети їх функціонування, неодмінною умовою чого є збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та покращання її якості і отримання на цій основі максимального можливого за даних умов господарювання прибутку. Здійснені дослідження свідчать, що наявний земельно-ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств має змогу забезпечити істотне збільшення виробництва сільськогосподарської продукції в Житомирській області.

Потрібно відзначити, що серед вітчизняних та зарубіжних вчених існують різні підходи до визначення поняття організаційно-економічного механізму раціонального використання земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Цей механізм, на нашу думку, слід

розуміти як систему земельних відносин, регулювання яких здійснюється через організаційно-екологічні, організаційно-економічні, економіко-екологічні та економіко-правові інструменти з метою, що забезпечить прибутковість господарювання та екологічність ведення агропромислового виробництва (рис. 2).

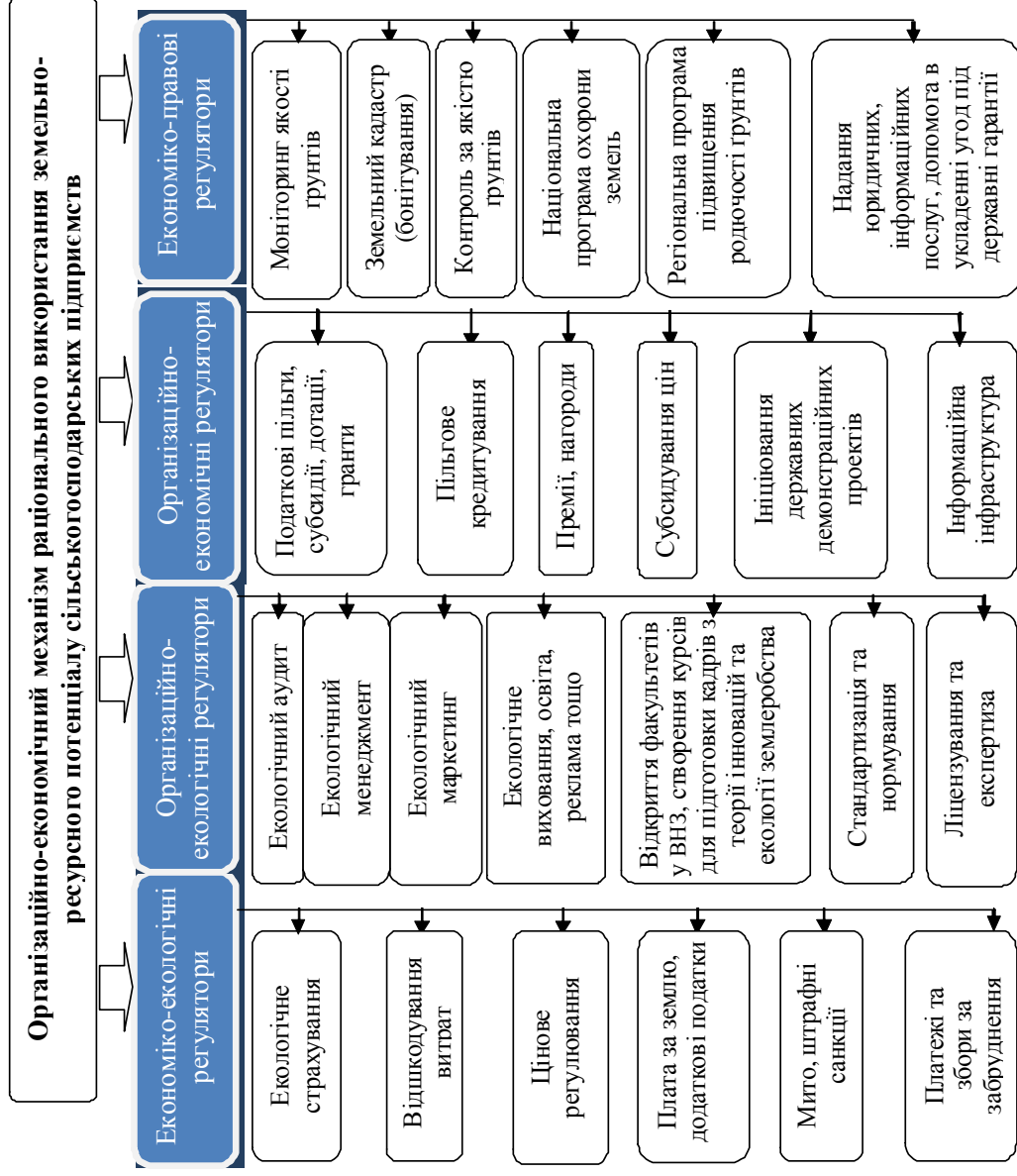

Рис. 2. Організаційно-економічний механізм раціонального використання земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств

Джерело: складено автором.

З метою ґрунтового вивчення проблеми формування та раціонального використання земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств Житомирської області було досліджено вплив різних організаційно-економічних факторів на виробництво продукції рослинництва. Кореляційно-регресійна модель залежності виробництва валової продукції рослинництва з 1 га сільськогосподарських угідь (Y) від факторних ознак (X) має вигляд формули (1):

$$Y = -481,296 + 99,141X_1 + 70,820X_2 + 100,574X_3 \quad (1)$$

де X_1 – вартість основних та оборотних засобів на 1 га с.-г. угідь, грн; X_2 – грошова оцінка 1 га с.-г. угідь, грн; X_3 – вартість трудових ресурсів на 1 га с.-г. угідь, грн.

За результатами проведеного аналізу визначено, що ступінь тісноти зв'язку між досліджуваними ознаками є високим, оскільки коефіцієнт множинної кореляції становить 0,8345.

На основі коефіцієнтів рівняння регресії ($a_1 = 99,141$, $a_2 = 70,820$, $a_3 = 100,574$) встановлено, що зі збільшенням вартості основних та оборотних засобів, грошової оцінки 1 гектара та вартості трудових ресурсів у розрахунок на 1 га с.-г. угідь на 1000 грн відносно середніх значень вибірки виробництва валової продукції з 1 га с.-г. угідь зростає відповідно на 99,141, 70,820 та 100,574 грн.

За коефіцієнтами еластичності випливає, що при збільшенні ресурсного потенціалу, а саме: вартості основних та оборотних засобів на 1 га с.-г. угідь, грошової оцінки 1 га с.-г. угідь, вартості трудових ресурсів на 1 га с.-г. угідь на 1% можливе збільшення виробництва валової продукції відповідно на 0,41%, 0,40 та 0,53%.

Коефіцієнти детермінації свідчать, що вартість валової продукції з 1 га сільгоспугідь (Y) на 69,64% залежить від сумарного впливу трьох досліджуваних факторів, у тому числі: на 31,84% від вартості основних та оборотних засобів на 1 га с.-г. угідь (X_1); на 11,32% від грошової оцінки 1 га с.-г. угідь (X_2); на 26,48% від вартості трудових ресурсів на 1 га с.-г. угідь (X_3).

За рівнянням регресії здійснено розрахунок прогнозних значень виходу валової продукції з 1 гас.-г. угідь при різних значеннях незалежних змінних (табл. 3). Встановлено, що найбільшого приросту виробництва валової продукції з 1 га сільськогосподарських угідь (362 грн.) можна досягти при збільшенні ресурсного потенціалу по верхній межі середнього (7,2591).

3. Розрахунок прогнозних значень валової продукції з 1 га с.-г. угідь у сільськогосподарських підприємствах Житомирської області

Вартість основних та оборотних засобів на 1 га с.-г. угідь, тис. грн X_1	Грошова оцінка 1 га с.-г. угідь, тис. грн X_2	Вартість трудових ресурсів на 1 га с.-г. угідь, тис. грн X_3	Вартість валової продукції на 1 га с.-г. угідь, грн.		Збільшення виробництва валової продукції на 1 га с.-г. угідь відносно середніх значень, грн Y
			с.-г. угідь, грн.	Y	
5,7754	7,9079	7,4485	1400,46	0	
7,2591	7,9079	7,4485	1547,54	147,1	
5,7754	9,2602	7,4485	1496,23	95,8	
5,7754	7,9079	8,6330	1519,59	119,1	
7,2591	9,2602	8,6330	1762,44	362,0	

Джерело: розраховано автором

У процесі обґрунтування оптимального використання земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств повинні бути визначені оптимальні параметри збалансованого розвитку галузей в підприємствах, їх спеціалізація і економічне обґрунтування розвитку додаткових галузей, створені умови для раціонального використання власних і

оренованих земельних угідь, трудових ресурсів, для впровадження зональних систем землеробства, інноваційних технологій вирощування сілськогосподарських культур тощо.

В результаті розробки прогнозу економічного розвитку СТОВ ім. Б.Хмельницького Новоград-Волинського району Житомирської області на період до 2017 р. шляхом побудови економіко-математичної моделі оптимізації використання сілськогосподарських угідь отримано такі показники (табл. 4).

4. Прогноз показників виробничо-господарської діяльності СТОВ ім. Б.Хмельницького Новоград-Волинського р-ну Житомирської області на 2017 р.

Показники	2010 р. факт	Результати оптимізаційних розрахунків використання с.-г. угідь за варіантами			
		I	II	III	IV
Вироблено продукції, т					
у т.ч. зерна	749,6	2377,5	1046,4	1384,3	2642,8
насіння ріпаку	38,0	153,0	0,0	0,0	285,6
Молока	666,6	1077,4	1538,7	1077,4	921,4
м'яса (жива маса)	28,2	54,6	78,0	112,1	46,7
Валова продукція в постійних цінах 2010 р., тис. грн.	3200,2	7397,9	7288,6	6732,3	7440,4
у т.ч. на 1 га с.г. угідь, грн.	2064,7	4772,6	6197,7	5752,0	4502,1
Кількість працівників, зайнятих у сілськогосподарському виробництві, чол.	60,0	56,8	74,0	64,0	50,8
Потреба в мінеральних добривах, ц д.р.	53,0	758,1	367,5	441,9	871,6
Грошові поточні витрати, тис. грн.	2407,9	8413,0	8413,0	8419,7	8413,0
Залучені кредити, тис. грн.	0,0	0,0	0,0	6,7	0,0
Реалізовано продукції, т					
у т.ч. зерна	533,5	1598,5	301,9	250,0	1877,3
насіння ріпаку	30,4	138,0	0,0	0,0	257,6
Молока	599,9	1002,0	1431,0	1002,0	856,9
М'яса (жива маса)	56,0	51,9	74,1	121,9	44,4
Виручка, тис. грн.	2547,0	9794,5	8889,4	7992,6	10083,7
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	2214,8	7374,7	6758,7	6564,9	7584,4
Прибуток, тис. грн.	332,2	2419,8	2130,7	1426,4	2445,6
Рівень рентабельності, %	15,0	32,8	31,5	21,7	32,2

Джерело: розраховано автором.

За даними таблиці 4 встановлено, що для досліджуваного господарства найбільш прибутковим є перший варіант оптимізації виробничої структури, за яким досягнення запланованих показників урожайності сілськогосподарських культур, продуктивності тварин та оптимізації структури посівних площ і раціонів годівлі худоби надає можливість збільшити

обсяги виробництва і реалізації продукції та одержати в 2017 р. на 2,1 млн. грн прибутку більше порівняно з 2010 р.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Вважаємо, що ефективний земельно-ресурсний потенціал слід розглядати як структурний елемент в системі економічних категорій використання ресурсного потенціалу. Це дозволяє трактувати його як сукупність організаційно-економічних можливостей та природних умов щодо формування та використання земельних ресурсів (власних та орендованих) певним підприємством для досягнення такого рівня виробництва сільськогосподарської продукції, що забезпечить максимум прибутку в конкретних умовах господарювання.

Стратегічні напрями раціонального використання земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств мають бути зорієнтовані насамперед на збереження даного потенціалу та підвищення ефективності господарювання на засадах екологобезпечного землекористування. Основним завданням при цьому є дотримання таких принципів, як: раціональна організація земельної території сільськогосподарського підприємства, охорона земель як об'єкта природного середовища та висока економічна ефективність використання сільськогосподарських угідь як власних, так і орендованих.

В практиці господарювання сільськогосподарських підприємств регіону на сучасному етапі економічно доцільною є оптимізація використання земельних ресурсів на основі економіко-математичного моделювання. Підтвердженням цьому є розробка прогнозу економічного розвитку СТОВ ім. Б.Хмельницького Новоград-Волинського району Житомирської області, за яким досягнення запланованих показників урожайності сільськогосподарських культур, продуктивності тварин та структури посівних площ і раціонів годівлі худоби, дає можливість вдосконалити як виробничу структуру підприємства, так і збільшити обсяги виробництва і реалізації продукції та прибутку в розмірі понад 2 млн. грн., що й рекомендується здійснювати іншим аграрним формуванням регіону.

Список літератури

1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: моногр./ В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2005. – 292 с.
2. Добряк Д.С. Класифікація та екологобезпечне використання сільськогосподарських земель/ Д.С. Добряк, О.П. Канаш, І.А. Розумний. – К.: 2001. – 279 с.
3. Новаковський Л.Я. Земельна реформа і землеустрій в Україні/ Л.Я. Новаковський, А.М. Третяк, Д.С. Добряк. – К., 2001. – 138 с.
4. Пасхавер Б. Пріоритети продовольчого ціноутворення / Б. Пасхавер // Економіка України. – 2003. – № 4. – С. 4-12.
5. Трегобчук В.М. Стратегічні завдання та основні вимоги до земельної реформи в Україні/ В.М. Трегобчук, Д.С. Добряк// Вісник землевпорядника. – 2003. – № 4. – С. 18-22.

Исследованы теоретические, методические и практические аспекты формирования и эффективного использования земельно-

ресурсного потенциала сельскохозяйственных предприятий. Разработаны предложения по оптимизации землепользования аграрных производителей с целью повышения прибыльности их производственно-хозяйственной деятельности.

Эффективность, земельные ресурсы, потенциал, сельскохозяйственные предприятия, организационно-экономический механизм, оптимизация землепользования.

Investigates the theoretical and practical positions of effective land and resource capacity of agricultural enterprises considering improvement of its organizational and economic mechanism. Propositions regarding optimization of land usage by agricultural producers with the aim to increase profitability of their economic activity.

Efficiency, land resources, capacity, agricultural enterprises, organizational and economic mechanism, optimization of land usage.